

KS. RUDOLF PIERSKAŁA

MISTERIUM PASCHALNE W ZNAKACH LITURGII WIELKIEJ NOCY

Treścią obchodu wigilii wielkanocnej jest całe misterium paschalne, to jest przejście z cierpienia i śmierci do życia i chwały Zmartwychwstania. Dynamika liturgii tej nocy koncentruje się wokół nowego życia w Chrystusie. Nie tylko życie Chrystusa, ale każde życie w Chrystusie jest przejściem z ciemności śmierci do światła nowego i wiecznego życia. Dlatego liturgia nocy paschalnej pełna jest symboli życia: światło słowo woda uczta. Znaki te stanowią również główną treść kolejnych elementów liturgii wigilii paschalnej.

1. Światło.

Ogień u wielu ludów uchodzi za święty, oczyszczający i odnawiający. Jego siłę niszczyielską często pojmowano jako drogę do nowych narodzin na wyższym stopniu. Początkowo był ceniony przez człowieka z racji swej mocy rozgrzewającej i rozświetlającej, później także z powodu swej zdolności oddzielania metali, a więc mocy oczyszczającej. W Biblii spotykamy różne wyobrażenia, w których ogień symbolizuje Boga, np. słup ognia czy też krzak gorejący. Obrzęd wygaszania i ponownego zapalania ognia w Wigilię Paschalną zawiera w sobie przypomnienie śmierci i zmartwychwstania Chrystusa pod postacią dziennego cyklu wschodu i zachodu słońca. W liturgii ogień ten ma przede wszystkim znaczenie "ogienia czuwania", rozpalany jest bowiem na początku Wigilii Paschalnej jako dawca światła dla paschału. Według dawnego zwyczaju zanoszono go też do domu i rozpalano nim na nowo ognisko domowe, wygaszone na dni Wielkiego Tygodnia. Rozpalony i poświęcony ogień symbolizuje Bożą światłość, której udziela nam Bóg przez swojego Syna Jezusa Chrystusa. Zjawiskiem wszechobecnym jest światło, które nam jest znane w swych skutkach, w swej istocie natomiast w dużym stopniu niepojęte. Stąd też jest uważane za symbol niematerialności, ducha, Boga, ale także życia i szczęścia. Światło Wigilii Paschalnej ma

w nas budzić tęsknotę za Bogiem i szczęściem wiekuistym w niebie. Ogień wielkanocny jest obrazem Tego, którego nazywamy "Światłem ze światłości"; który zaspokaja tęsknotę ludzkości za światłem prawdy, którego z takim upragnieniem oczekujemy w Adwencie, który jest słońcem wschodzącym na Boże Narodzenie, który został na krótko przyćmiony na Golgocie, a teraz ponownie wschodzi, aby już nigdy nie zgasnąć.

Z poświęceniem ognia łączy się zapalenie świecy paschalnej, symbolu zmartwychwstałego Pana. Świeca wielkanocna, czyli paschał, to duża, bogato zdobiona świeca, którą na początku liturgii Wigilii Paschalnej zapala się od ognia paschalnego i niesie przed ludem na kształt świetlistego słupa ognia, aby rozświecała noc Zmartwychwstania, aż "wезде słońce nie znajdujące zachodu" Paschał jest symbolem zmartwychwstałego Pana, który o sobie powiedział: "Ja jestem światłością świata. Kto idzie za Mną, nie będzie chodził w ciemności, lecz będzie miał światło życia" Wryty na świecy krzyż oznacza zbawczą śmierć Chrystusa na krzyżu. Pięć otworów z tkwiącymi w nich czerwonymi ziarnami kadzidła, to symbol Jego pięciu zbawczych ran, które zachował w swym ciele zmartwychwstałym oraz symbol wonności, które niewiasty niosły do grobu w poranek wielkanocny. Wryty w paschale rok bieżący oraz litery greckie: alfa i omega oznaczają, że do Chrystusa należą czasy i wieczność. On jest początkiem i celem wszystkiego. Liturgia przewiduje, aby paschał ustawiono na wysokim świeczniku przy ambonie i zapalano w czasie Mszy św. w okresie wielkanocy. Wskazuje on wtedy na Chrystusa - Nauczyciela, który przyniósł nam Dobrą Nowinę o zbawieniu. Paschał zajmuje to miejsce od Wigilii Paschalnej aż do Wniebowstąpienia Pańskiego, na pamiątkę czterdziestu dni, które Chrystus spędził na ziemi po Zmartwychwstaniu. W innych okresach roku liturgicznego powinien stać przy chrzcielnicy, aby przypominał ochrzczonym komu zawdzięczają łaskę przybrania za dzieci Boże. Również w czasie pogrzebu i w Dzień Zaduszny paschał budzi nadzieję i przypomina słowa Chrystusa: "Ja jestem zmartwychwstaniem i życiem. Kto we Mnie wierzy, choćby i umarł żyć będzie"

2. Słowo.

Obfity zestaw czytań jest cechą charakterystyczną wigilii, która jest czuwaniem i czekaniem na Pana zapowiedzianego przez proroków i ukazanego jako Wybawiciela swojego ludu. Liturgia proponuje nam dziewięć czytań (siedem ze Starego Testamentu i dwa z Nowego Testamentu). Ich odczytanie oraz wykonanie śpiewu międzylekcyjnego wymaga odpowiedniego przygotowania. Również całe zgromadzenie musi być przygotowane, aby mogło wysłuchać ich ze zrozumieniem, z odpowiednim nastawieniem psy-

chicznym, a zwłaszcza bez nerwowego pośpiechu. Celem lepszego odbioru czytań przez zgromadzenie dobrze byłoby poprzedzić je krótkim komentarzem, który powinien być zwróceniem uwagi na to, dlaczego Bóg kieruje to, a nie inne, słowo do swego ludu w tę jedyną i wyjątkową noc.

W liturgii słowa nocy paschalnej szczególnie ważne są dwa śpiewy: *Gloria* i *Alleluja* przed Ewangelią. Mszałne *Gloria* z punktu widzenia historycznego jest typowym śpiewem wielkanocnym, jest razem z oracją dnia przejściem ze Starego do Nowego Testamentu. Wykonanie hymnu ma być szczególnie uroczyste. Powinno mu towarzyszyć zapalenie świec na ołtarzu przy dźwiękach dzwonów i organów.

Wyjątkowo uroczyście winien być wykonany również śpiew *Alleluja* przed Ewangelią. Pierwsze *Alleluja* wielkanocne uroczyście intonuje kapłan albo odpowiedni kantor, a całe zgromadzenie tę aklamację powtarza. W aklamacji "Alleluja" tkwi rdzeń - chwalcie Jahwe - chwalcie Boga. Stwierdzenie to nie oddaje jednak całego bogactwa treści. *Alleluja* jest bowiem najpierw śpiewem zwycięstwa, tryumfu, pokonania zła. W Starym Przymierzu *Alleluja* było częstym okrzykiem, który spontanicznie wyrwał się z serc wierzących zebranych wokół arki symbolu obecności Boga. Jeśli Bóg z nami, któż przeciw. Pan moim pasterzem i wodzem, kogóż mam się lękać? Obecność Boga prowokowała do radości, do entuzjazmu. *Alleluja* to także śpiew, okrzyk podziwu, zachwyty wobec "wielmożnych dzieł Bożych", które Pan dla nas uczynił. Teraz zaczynamy rozumieć dlaczego *Alleluja* jest śpiewem wielkanocnym. Skoro Pan dokonał największego swego dzieła, skoro Jego miłość względem człowieka osiągnęła swój szczyt, skoro misterium paschalne otwarło nową epokę w dziejach ludzkości, Kościół ogłasza wielką radość i wielkie wesele, które jest udziałem całego świata. Na usta wiernych wraca - po 40 dniowej nieobecności w czasie Wielkiego Postu - okrzyk ludzi odkupionych *Alleluja*.

Do właściwego i pogłębionego przeżycia zbawczego misterium nocy paschalnej potrzeba również homilii, która powinna zaakcentować sakramentalne urzeczywistnienie się misterium paschalnego w liturgii.

3. Woda.

Woda jest nie tylko symbolem życia, ale również istotnym elementem życiodajnym, odnoszona jest bowiem w powoływanych znaczeniach nie tylko do świata przyrodzonego, ale i nadprzyrodzonego. Należy do elementów szczególnie "uprzywilejowanych" przez Opatrzność. Ona oczyszcza i rozpuszcza, poi i orzeźwia, warunkuje rozwój roślin, łagodzi upał i żar słońca i ma wielkie znaczenie higieniczne. Bez wody niepodobna wyobrazić sobie życia,

dlatego mądrość Boga, którego łaska wyprzedza naturę, oddała ją w służbę porządkowi nadprzyrodzonemu. "O wodo - wykrzykuje św. Ambroży - która zasłużyłaś sobie stać się sakramentem Chrystusa, która wszystko obmywasz, nie będąc sama obmyta! Od ciebie zależy początek, od ciebie koniec, a raczej ty sprawiasz, iż końca nie znamy" (Wykład Ewangelii według św. Łukasza X, 48).

Stare Przymierze obfituje w typy wody przynoszącej zbawienie. Cztery rzeki w raju (Rdz 2, 10-14) interpretuje się jako symbole czterech Ewangelii, które płyną w cztery strony świata. Wody potopu splukują występki grzesznego świata i są typem naszego ponownego narodzenia. Podobnie należy rozumieć wydarzenia nad Morzem Czerwonym: w falach giną Egipcjanie, natomiast dzieci Izraela przechodzą suchą nogą. Cud wyprowadzenia przez Mojżesza wody ze skały (Wj 17, 1-8) wskazuje na wszystkie sakramentalne źródła zbawienia, które otworzył dla nas Chrystus. Także studnie patriarchów mają głębokie znaczenie symboliczne wskazujące na niewyczerpane głębiny świętych tajemnic. Do radosnego czerpania wody w czasie Święta Namiotów nawiązuje później sam Chrystus, mówiąc: *"Jeśli jest kto spragniony, a wierzy we mnie niech przyjdzie do Mnie i pije! Jak rzekło Pismo: Strumienie wody żywej popłyną z jego wnętrza. A powiedział to o Duchu, którego mieli otrzymać wierzący w Niego"* (J 7, 37-39).

Woda jest znakiem zbawczej rzeczywistości przede wszystkim w sakramencie chrztu. Teologię znaku wody najlepiej oddaje nam modlitwa w czasie poświęcenia wody chrzcielnej: "Prosimy Cię, Panie, niech przez Syna Twojego zstąpi na tę wodę moc Ducha Świętego, aby wszyscy przez chrzest pogrzebani razem z Chrystusem w śmierci, z Nim też powstałi do nowego życia" (Mszał, s. 176). Chrzest i odnowienie przyrzeczeń chrzcielnych ma tak poczesne miejsce w liturgii nocy paschalnej, ponieważ ten sakrament wszczepia nas w misterium paschalne Chrystusa.

4. Uczta.

Punktem kulminacyjnym całej wigilii paschalnej jest Uczta Eucharystyczna - paschalna Uczta Radości. Kościół gromadzi się przy ołtarzu, przy stole eucharystycznym, który jest znakiem wspólnoty z Jezusem Chrystusem Zmartwychwstałym, a równocześnie znakiem wspólnoty z siostrami i braćmi. Bez chleba, bez pokarmu, życie ludzkie słabnie i zamiera. Bez Eucharystii ustaje powoli w człowieku życie nadprzyrodzone: *"Zaprawdę mówię wam, jeżeli nie będziecie spożywać ciała Syna Człowieczego i nie będziecie pili krwi Jego, nie będziecie mieli życia w sobie. Ciało moje jest prawdziwym pokarmem, a krew moja jest prawdziwym napojem"* (J 6, 53-55). Wielowarstwowa sym-

bolika chleba i wina wskazuje na skutki Eucharystii. Chleb wzmacnia życie, odnawia je, regeneruje siły, umożliwia działanie. Chleb i wino są źródłem radości, wyrazem świętowania, jednoczą ludzi. Chrystus obecny w Eucharystii obdarza wierzących tymi wartościami: odnawia duchowo, wzmacnia wolę i słabnące siły, budzi nadzieję, pociesza i napełnia radością.

W porządku naturalnym przyjmowany pokarm zostaje zasymilowany przez organizm, przemienia się w nas, jego istotne wartości stają się częścią nas samych. W porządku nadprzyrodzonym dzieje się odwrotnie. Święty Pokarm, Ciało Pana, nie przemienia się w nas, lecz to my włączamy się w Chrystusa, w Jego życie, On nas przemienia. Eucharystia bowiem to życie Chrystusa, które jest nam dane, byśmy żyli w Nim, z Nim i jak On. To udzielone życie jest zarazem życiem wiecznym. Eucharystyczny pokarm spełnia odwieczną tęsknotę człowieka za trwaniem, za nieśmiertelnością. Eucharystia jest bowiem zadatkiem zmartwychwstania i życia wiecznego: "Kto spożywa moje ciało i pije moją krew ma życie wieczne, a Ja go wskreszę w dniu ostatecznym" (J 6, 54).

Kościół zaleca, aby w Komunii Wigilii Paschalnej osiągnięto pełnię znaku eucharystycznego, rozdając ją pod postaciami chleba i wina. Eucharystia jako uczta wskazuje więc na to, że sam Pan karmi nas swoim Ciałem i Krwią, włączając nas przez ten posiłek dogłębnie w siebie, zaś wszystkich ucztujących jednoczy w "jedno ciało" dając im już teraz udział w nieśmiertelności i przyszłej chwale w Królestwie Ojca.

LITERATURA:

List okólny o przygotowaniu i obchodzeniu świąt wielkanocnych. Kongregacja Kultu Bożego. Rzym 1988. (Tekst: RBL 41:1988 nr 5 s. 279-391).

H. Sobeczko. *Wigilia Paschalna szczytem całego Triduum Paschalnego.* WUDO 36: 1981 nr 1 s. 46-55.

Tenże. *Założenia teologiczno-pastoralne listu okólnego Kongregacji Kultu Bożego "O przygotowaniu i obchodzeniu świąt paschalnych" (16 I 1988).* W: 2. Opole 1994 s. 87-108.

Tenże (red.). *Zwycięzca śmierci. Teksty liturgiczne i komentarz na Wielki Tydzień i Oktawę Wielkanocy.* Opole 1992.

W. Zaleski. *Rok kościelny.* Warszawa 1989.

D. Forstner. *Świat symboliki chrześcijańskiej.* Tłum. W. Zakrzewska, P. Pachciarek, R. Turzyński. Warszawa 1990.

J. Grześkowiak. *Oto wielka tajemnica wiary.* Poznań 1987.

E. Urech. *Lexikon christlicher symbole.* Konstanz 1985.

J. Baldock. *Symbolika chrześcijańska.* Tłum. J. Moderski. Poznań 1994.

A. Kuhne. *Zeichen und symbole in Gottesdienst und Leben.* Paderborn 1982.

B. Nadolski. *Ukochać Mszę świętą.* Poznań 1983.